

ЮВІЛЕЇ

ТО НІЧОГО, ЩО РОКИ ПОСРІБЛИЛИ СКРОНІ... (ЮРІЮ БАЛЕГІ - 75)

*Яке це щастя - в radoцax земних
Трудів і днів спивати кубок повний!*
М.Рильський

Життя людське як книжка, у кожного різна за обсягом і змістом. У житті Юрія Івановича Балеги - досвідченого критика та літературознавця, талановитого прозаїка, майстерного лектора і чуйного педагога, активного громадсько-політичного діяча, який відсвяткував у грудні 2003 року 75-річний ювілей, чимало цікавих подій-сторінок.

Перша сторінка пов'язана з малою батьківщиною - селом Богаревицею Іршавського району Закарпатської області, де він народився 22 грудня 1928 року. Важко жилося в той час багатодітній убогій селянській родині, однак вічні засади людської духовності й доброти майбутній науковець виніс саме звідти. Роки становлення характеру та світогляду Юрія Балеги співпали із трагічними подіями в історії краю (поразка Карпатської України, Друга світова війна), довелося навчатися у різних школах (Богаревиці, Берегова, Виногорадова, Іршави), однак це виховало його свідомим патріотом рідної землі. Адже, як влучно написала Л.Костенко, "що доля нелегка, в тім користь і своя є...".

Наступною сторінкою в житті ювіляра, що відкриває цілий етап його життєвого і творчого шляху, є навчання в Ужгородському університеті на філологічному факультеті, а пізніше в аспірантурі при кафедрі української літератури. Тут остаточно оформилося філологічне покликання Юрія Балеги. Ще студентом він активно почав стежити за літературним процесом, написав кілька рецензій і, що найважливіше, на третьому курсі його літературознавчі здібності помітив професор Петро Петрович Пономарьов, тодішній завідувач кафедри української літератури. З третього курсу, як згадує ювіляр, він став його куратором і допоміг міцно вкоренитися у філологічний ґрунт.

Третя сторінка пов'язана з улюбленою професійною діяльністю. Після закінчення аспірантури Ю.Балега залишився працювати асистентом кафедри української літератури. Його науково-педагогічна кар'єра розвивалася по висхідній - він пройшов шлях від асистента, старшого викладача, доцента кафедри української літератури до завідувача кафедри теорії та зарубіжної літератури і декана факультету романо-германської філології.

Особливого поцінування заслуговує науковий доробок Ю.Балеги. У 1959 році він захистив дисертацію на тему "Розвиток літератури в Закарпатті 20-30-х рр. ХХ ст. (1919-1939)", на основі якої в 1962 році видав книгу "Література Закарпаття два-

дцятих-тридцятих років ХХ століття". Науковий потенціал молодого літературознавця відразу помітили авторитетні вчені того періоду - С.Крижанівський та Л.Коваленко, про яких Ю.Балега з теплотою та вдячністю згадує і сьогодні. Головною заслугою автора було те, що він, за його словами, "витягнув на світ Божий" добре відомих сьогодні, але замовчуваних у той час закарпатських літераторів - В.Гренджу-Донського, Ф.Потушняка, Ю.Боршоша-Кум'ятського, О.Маркуша та ін. З-під його пера вийшли кваліфіковані відгуки на творчість майже всіх місцевих майстрів художнього слова. Літературно-критичні статті Ю.Балеги друкувалися не лише в регіональних періодичних виданнях, а й у літературознавчих журналах всеукраїнського значення. Копітка робота дала можливість авторові донести до читача збірки Ю.Боршоша-Кум'ятського, М.Тисянської, А.Патруса-Карпатського, М.Рішка та ін.

У галузі літературознавства ювіляр продовжує активно працювати і сьогодні. Відкрилися нові, раніше невідомі факти про життя і творчість талановитих закарпатських письменників та культурно-освітніх діячів. Відповідно до вимог часу і Юрій Балега "поглянув" новим, свіжим поглядом на творчість І.Ірлявського, І.Чендея, К.Вагилевича, А.Волошина, В.Гренджі-Донського. Він активно публікується у місцевій пресі, реагує на події літературно-мистецького та політичного життя краю.

Всього в його науковому і публіцистичному доробку понад 400 праць.

Юрій Іванович, безперечно, і досвідчений педагог, адже 46 років викладацької праці цілком довели його вміння навчити і заохотити студентів, збагатити їх філологічні знання, прищепити їм любов до художнього слова. Йому справді є чим поділитися із студентами: він добре знає теорію літератури, історію української критики та літературознавства, українську літературу різних історичних періодів, особливо закарпатський літературний процес. Його ерудиція і талант лектора дають змогу знайти компетентний коментар до проблем різного плану: не лише філологічних, а й морально-етичних, історико-політичних, філософських тощо.

Мені поталанило на особистому досвіді відчувати педагогічне вміння Юрія Івановича. На першому курсі він читав нам вступ до літературознавства, пізніше - історію літературної критики та літературознавства, а на п'ятому - теорію літератури. Починаючи з другого курсу, мені довелося тісно співпрацювати з ним, оскільки він був моїм першим науковим наставником - керівником курсових та дипломної роботи. Я вдячна Юрію Івановичу за мудрі поради, за толерантне ставлення в студентські роки і постійну підтримку на шляху подальшого мого наукового зростання.

Не так давно, наприкінці 90-х, Юрій Балега явив нам іще одну грань свого обдарування, видавши прозову збірку "Загадкові зустрічі". Прикметно, що критика (Л.Лазоришин, Т.Кобаль) загалом позитивно відреагувала на манеру його художнього письма, відзначила автора як самобутнього прозаїка.

У 2000 році він знову порадував читача своїми здобутками в царині художнього слова - у світ вийшла книжка "Професор і Семіджо", визнана книжкою року, за яку автор був нагороджений премією ім. Ф.Потушняка. На сторінках його прозових творів "оживають" трагічні і героїчні картини історичного минулого Закарпаття, побут українського села з його патріархальними основами. Причому село в художньому баченні Ю.Балеги - це метафора його дитинства, праоснов власне авторського життя. Ці твори мають чітко окреслений автобіографічний характер, як і есе, що майже повністю базуються на художній інтерпретації справді пережитого, такого, що залишило слід на все

життя. Помітно, що автор залюблений у рідну землю, у національну історію. Наскрізний мотив його книжки - утвердження моральних і духовних цінностей людини. "Мала" проза (а саме цей жанр домінує в художній спадщині Ю.Балеги) свідчить, що в особі автора щасливо поєдналися філолог-теоретик, знавець основ літературознавчої науки та філолог-практик, майстер художнього письма.

Друга половина ХХ ст., як відомо, складний і суперечливий період розвитку нашої країни. Нелегко було зберегти у такий час внутрішню рівновагу, гармонійно поєднати необхідне і дійсне, історичну і "художню" правду. Дехто сьогодні може дорікнути, що не все в науковій спадщині Ю.Балеги витримало іспит часу, однак він, безумовно, зберіг у своєму серці національний ідеал вільної України, Закарпаття як невід'ємної його складової, правду про справжню літературну історію нашого краю. Юрій Іванович у всьому глибоко національний: і в способі художнього мислення, і в наукових дослідженнях. Саме це стимулювало і його активну громадсько-політичну діяльність в роки незалежності, адже він був співголовою крайового Народного Руху і вже довгий час очолює Українську Народну Раду Закарпаття. Вершиною політико-історіософських роздумів автора стала нещодавно видана монографія "Політичне русинство і будівництво української держави", уривки з якої вже частково друкувалися у періодичних виданнях.

Нині Юрій Іванович - провідний доцент кафедри української літератури, один із патріархів філологічної науки в краї. На нього орієнтуються молодші колеги, його шанують ті, з ким довелося працювати більшу частину життя. Він завжди підтягнутий, життєрадісний, охоче спілкується з молоддю і ділиться власними спостереженнями над складними проблемами людського життя. Роки поспірили скроні і тепер вони несуть на собі печать зрілості, мудрості, життєвого досвіду, разом з тим пропущених через душу перипетій долі. Так хочеться, щоб у день прекрасного ювілею, Ю.Балега згадав слова Л.Костенко "О ні, ще рано думати про все. Багато справ ще у моєї долі...", керувався ними і радував своїх шанувальників новими художніми творами та науковими працями. І хай той дуб, що нерідко символізує у прозі Ю.Балеги здоров'я, довголіття, міцність духу і тіла, росте вгору, зеленіє і стане символом його життя і творчих звершень.

Евеліна Балла,
доц. кафедри української літератури УжНУ